

NATURRESSURSUTNYTTELSE OG LOKALSAMFUNN

Lokalsamfunnskonferansen,
Gardermoen 21.-22. januar 2019

Advokat (H) Stein Erik Stinessen

Advokatfirmaet Lund & Co DA

Kort presentasjon

- Partner i Advokatfirmaet Lund & Co DA
- Juridisk sekretær/rådgiver for:
 - LVK (vannkraftkommunene) 175 kommuner
 - USS (utmarkskommuner og mineralkommuner) 95 kommuner
 - NFKK (fjord- og kystkommuner) 77 kommuner
 - LNVK (vindkraftkommunene) 49 kommuner
- Medlem av
 - Kraftskatteutvalget, NOU 1992:34
 - Hjemfallsutvalget, NOU 2004:26
 - Naturmangfoldlovutvalget, NOU 2004:28
- Leder av Advokatforeningens lovutvalg for energirett, vannkraft, olje og gass.

Granavolden-plattformen 17. januar 2019

Om naturressurser:

- *«Naturressurser bør beskattes slik at overskuddet tilfaller fellesskapet, samtidig som selskapene kan utvinne lønnsomme ressurser.»*
- *Våre vannkraftressurser skal forvaltes slik at de kommer våre lokalsamfunn og vår nasjon til gode.»*
- *«Norges rike naturressurser gir grunnlag for aktivitet, innovasjon og næringsutvikling i hele landet.»*

Granavolden-plattformen 17. januar 2019

Om kommuner:

- *«Regjeringen vil legge til rette for levende lokalsamfunn i hele landet. Vi vil spre makt og bygge samfunnet nedenfra (...) myndighet må desentraliseres til lokalsamfunn og deres folkevalgte. Kommunene er en av bærebjelkene i folkestyret og velferdssamfunnet.*
- *Regjeringen vil styrke det lokale selvstyret og redusere statlig og regional detaljstyring.*
- *Regjeringen vil legge til rette for levende lokalsamfunn og vekst i hele Norge*
- *Bærekraftig utnyttelse av naturressurser må også gi positive ringvirkninger for lokalsamfunnene»*

Naturressurslandet Norge

- Ved begynnelsen av 1900 var Norge et av de fattigste landene i Europa
- Norge er i dag et av verdens rikeste land.
- Vår rikdom er i hovedsak tuftet på utnyttelsen av våre naturressurser:
 - Vannkraft
 - Olje og gass
 - Jord, fiske - og skogbruk
 - Havbruk
 - Vindkraft
 - Utmark og mineralressurser
 - Turisme og reiseliv

«Naturressursenes forbannelse»

Aftenposten

A-magasinet

Osloby

Sport

Meninger

Caroline

Me

Får ikke ta del i rikdommen

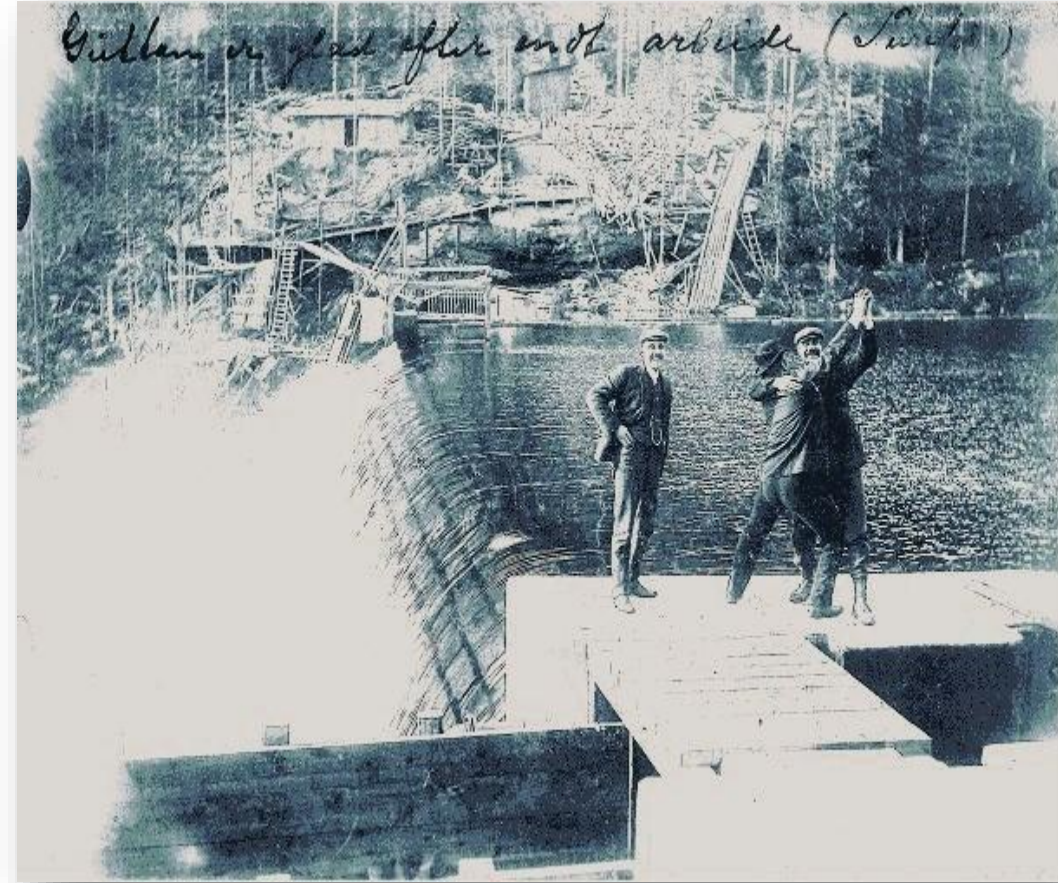
Forbannelsen.

Naturressursenes forbannelse er det blitt kalt, det faktum at mange utviklingsland som er rike på olje eller andre naturressurser, samtidig preges av fattigdom og lavere økonomisk vekst enn andre utviklingsland som ikke har tilsvarende ressurser. - Det finnes knapt noe utviklingsland i verden som har klart å skape velstand av inntektene fra olje eller mineraler.

Undersøkelser viser at land med store naturressurser har lavere økonomisk vekst enn fattige land uten slike ressurser. Dette understreker den forbannelsen som følger med naturressursene, sier generalsekretær Jan Borgen. Han leder den norske delen av den internasjonale anti-korrupsjonsorganisasjonen Transparency International, som igjen er en del av den norske Publish What You Pay-bevegelsen. PWYP er en internasjonal bevegelse med flere tusen medlemsorganisasjoner i over 50 land.

Så hva har vi gjort riktig i vannkraftlandet Norge?

- **Dieter Senghaas - Von Europa Lernen 1982**
- «Et land rikt på naturressurser blir ikke nødvendigvis et rikt land. Det er **de institusjonelle ordningene** som etableres rundt disse ressursene som er avgjørende»
- **Hvilke institusjonelle ordninger har vi?**
 - Eierskap (hjemfall) (lovfestet)
 - Konsesjonsinstituttet med vilkår (lovfestet)
 - Fordeling gjennom skatter og avgifter (lovfestet)

Johan Castberg, konsesjonslovene 1909

- *”Det vil sige, at der pludselig i vort land er dukket opp, er skabt værdier, som vi vel kan regne i hundrede av millioner kroner, der er pludselig dukket opp værdier som ikke eksisterede før, det er de store opfindelser på elektronikkens område, som har gjort, at vore vandfald, som ligger langt opp i landet med dårlige kommunikationer, kan flyttes ut til kysten eller hvorsomhelst, hvor de med fordel kan udnyttes ved hjælp av overføring. Det er en hel økonomisk revolution som er fremkaldt ved disse store opfindelser på elektronikkens område.”*

Castberg, forts

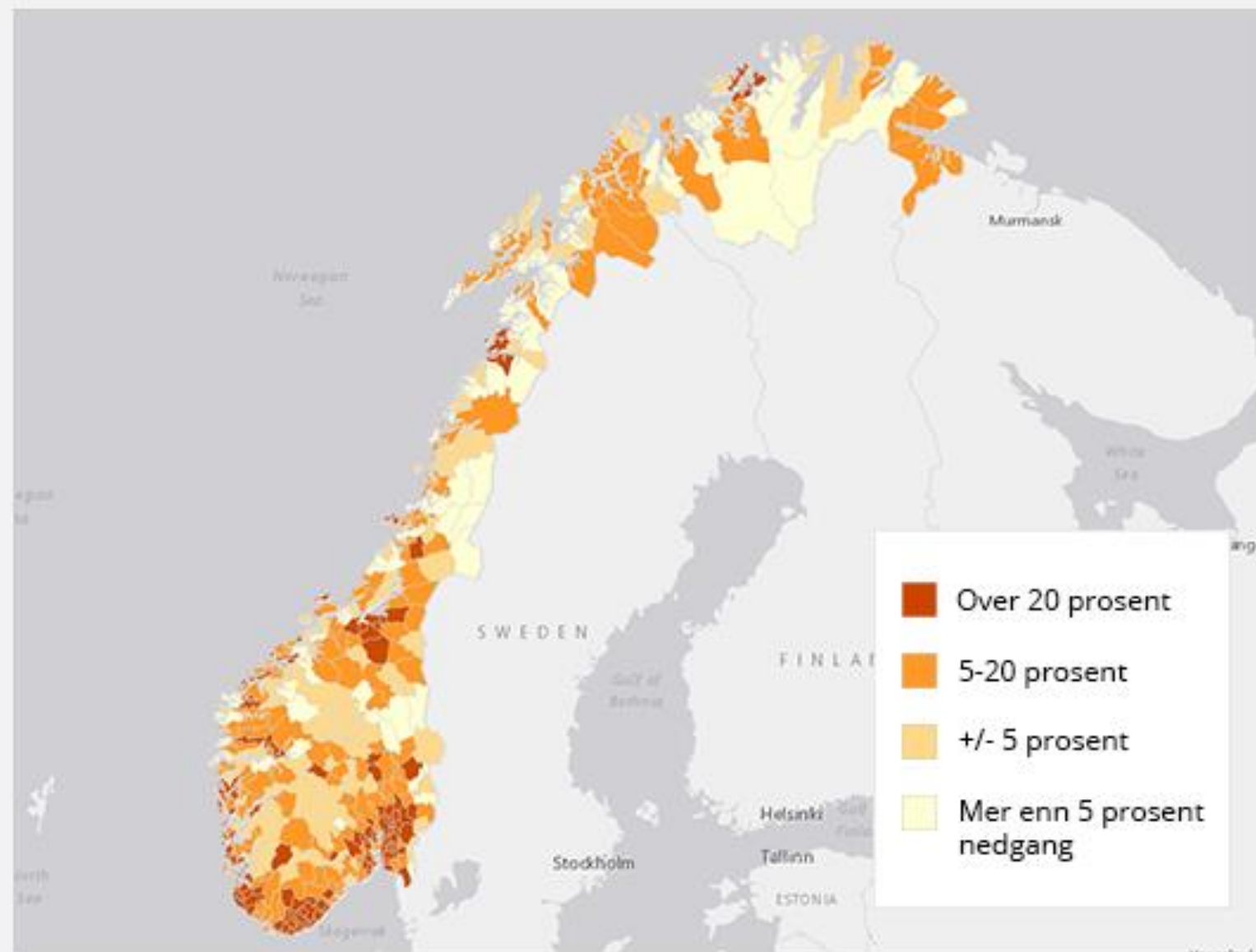
- *” Man skal til det yderste utnytte anledningen til at søke at styrke disse mer avsidesliggende og karrig utstyrte distrikter ved at la dem få en rundelig andel i de værdier som skapes indenfor deres grænser...Man tar værdierne ut av distrikterne og fører dem på tråd ned til industricenterne og byerne, tømmer bygderne, tømmer landdistrikterne, særlig fjeldbygderne, får deres værdier uten vederlag, og det er absolut uriktig.”*

«TÆNDTE DET GANSKE NORGE I BRAND»

Kraftregimets etablering og konsolidering 1906–1965

«Hvordan skal almenheten – stat og kommuner – og da først og fremst de kommuner, hvor kraften samles opp, hvor verdierne ligger, tilgodesees i reguleringsloven med hensyn til sine økonomiske interesser? Et væsentlig middel til at tilgodese deres interesser er avgifterne.» Slik uttrykte Johan Castberg sin støtte til og sympati for kraftkommunene da Stortinget diskuterte lov om vassdragsreguleringer i desember 1917. Castberg var bekymret over fjellbygdenes avfolkning: «Det er en national betænkelighet eller fare, at vi litt efter litt skal utvikle os derhen, at vort land skal bli væsentlig bebygget og bearbeidet i de store bygder, byer og kystdistrikter, som ligger nær de store kommunikationer, mens fjeldbygderne og i det hele de indre dele av landet litt efter litt blir avfolket som et slags befolkningsløst opland til disse større virksomhetsfelter[...].» Fjellbygdene kunne bli liggende som «jagtfelter for kapitalens repræsentanter i de rikere egne og i byerne».¹

Figur 1. Befolkningsvekst i kommunene. 2016-2040

Fra vannkraften til oljen

- *«Konsesjonslovene som skulle sikre nasjonal kontroll over vannkraftressursene tidlig på 1900-tallet, dannet en slags historisk presedens (...) Konsesjonslover ble laget for å sikre de nasjonale interessene, men ikke for å stenge utenlandsk kunnskap ute. Denne historiske ballasten har kommet til nytte ved utformingen av lover og regler knyttet til oljevirkksomheten.»*
- Naturressursenes økonomi, 2014 s. 82

Verdier skapes og fordeles

Verdier *skapes* ved bruk av:

- Økonomisk kapital
- Arbeid
- Og for noen næringer, naturkapital

Verdier *fordeles* gjennom:

- Markedsmekanismer
- Institusjonelle ordninger (offentlige reguleringer) som skatteregler, konsesjonsregler, eierskapsregler

Professor Lars Thue

- *Det går en historisk linje fra fransk og engelsk økonomisk tenkning på 1700-1800-tallet, over de norske "georgistene", som sterkt påvirket den tidlige utformingen av det norske vannkraftregimet, og til moderne prinsipper for "grønn" skattlegging og samfunnsøkonomisk skattlegging av grunnrente fra naturressurser."*

- For Egen Kraft, 2003, s. 13

Vassdragene er lokale ressurser

- *”Dette særskilte regelverket (kraftskatteregimet) er i hovedsak knyttet til ønsket om at vertskommunene skal få en andel av verdiene fra kraftproduksjon. Dette er dels begrunnet som **kompensasjon for naturinngrep** i kommunen og dels fordi det er et ønske om at **kommunene skal få en andel av verdiene av lokale naturressurser.**”*
 - St. prp.nr.1 2003-2004 s.72

Sigbjørn Johnsen, 1996

- *Vannkraften er en nasjonal ressurs med en sterk lokal forankring. Den sterke lokale forankringen innebærer at kraftkommunene får særskilte skatteinntekter fra kraftvirksomheten. Det har vært bred enighet om det.”*
(Understreket her)

Erna Solberg, 1996

- *"Høyre synes det er rimelig at denne grunnrenten ... også fordeles til kommuner som har avgitt naturressurser, og gi inntekter til hele fellesskapet ... Høyre har derfor i arbeidet med kraftbeskatningen lagt avgjørende vekt på å sikre kommuner og fylkeskommuner en rimelig del av skatteinntektene fra kraftverkene som grunnlag for videre vekst og utvikling."*

NOU 1992:34, Skatt på kraftselskap

- *”Det er politisk tradisjon for at ein del av verdiskapinga på basis av naturressursar skal koma distrikta der ressursane ligg til gode.(...)Det system vi har i dag byggjer på ein lokal beskatningsrett, og dermed på at inntektstilhøva i dei enkelte delane av landet vert avhengige av den lokale verdiskapinga”*

NOU 2013:10 – Naturens goder

- «Vi mener spørsmålet om naturavgift har fått ny aktualitet, både på grunn av ...det økte presset mot arealene...og **utfordringene knyttet til havbruksnæringen.**
- Dersom utbyggere og andre ble stilt overfor kostnadene som inngrepet forårsaket i form av tap av biologisk mangfold og økosystem ville utbygger ha insentiver til å minimere inngrepet...
- Prinsippet om at miljøpåvirker betaler ville blitt ivaretatt (s. 370)

NOU 2013:10 - forts

- *«For å sikre at skatte- og avgiftssystemet gir riktige signaler om verdien av biologisk mangfold og økosystemtjenester, bør en ordning med nasjonal naturavgift utredes.(...) Praksis for grunnrentebeskatning i Norge bør gjennomgås.»*
- *«Grunnrenteskatt dreier seg om man mener fellesskapet bør få det ekstraordinære overskuddet fra knappe «gratis» naturressurser, eller om det bør tilfalle arbeidskraften og kapitalen i de aktuelle næringene.» s. 371*

NOU 2014:13 – Scheel-utvalget

- «For utvalgte sektorer kan en modell der standard selskapsskatt kombineres med en egen grunnrenteskatt være aktuell. Utvalget viser til at en allerede har slike skatter i vannkraft- og petroleumssektoren. Også i andre sektorer som fiskeri- og **havbruk**, skogbruk og frekvensforvaltning **bør det vurderes å innføre egne grunnrenteskatter.**»
- «Utvalget tilrår derfor at særskatt på renprofitter avgrenses mot enkeltsektorer. **Det bør blant annet vurderes å innføre grunnrenteskatter på fiskeri- og havbrukssektoren.**»

Statsbudsjettet 2018 – produksjonsavgift på oppdrett

- *«Det er ut fra styrings- og budsjettmessige hensyn hensiktsmessig at inntekter fra skatter og avgifter årlig blir vurdert samlet og vedtatt av Stortinget (...)*
- *Øremerking av skatteinntekter til bestemte formål (...) svekker statsbudsjettet som styringsverktøy (...)*
- *Lokale miljøer kan ønske å få overført beskatningsrett (...) det kan uthule Stortingets eksplisitte beskatningsrett etter Grunnloven og ha uheldige konsekvenser.»*

Statsbudsjettet 2018 – FINs innvendinger

- Må skille mellom ubearbeidet og bearbeidet fisk
- Må skille mellom landbasert og sjøbasert oppdrett
- Jo, mer beregningsgrunnlaget knyttes til eksport (ikke produksjon) jo enklere å administrere
- Ny eksportavgift vil forverre konkurransevilkårene, påvirke investeringsbeslutningene, være i strid med EFTA-konvensjonen, kanskje i strid med EØS-avtalen, og «(...) innebære en rekke *prinsipielle, økonomiske, rettslige og administrative utfordringer.*»
- Uoverstigelige barrierer for en arealavgift?

Kjært barn har mange navn

- Arealavgift
 - Produksjonsavgift
 - Eksportavgift
 - Renprofitt
 - Ressursrente
 - Grunnrente
-
- *«Bærekraftig utnyttelse av naturressurser må også gi positive ringvirkninger for lokalsamfunnene»*

Grunnrenteskatt på naturressurser til kommuner

- Skattepolitisk og næringspolitisk riktig (NOU 2014:13, NOU 2016:26)
- Miljøpolitisk riktig (NOU 2013:10, NOU 2015:15)
- Lokaldemokratisk riktig (fra Castberg til Granavolden)
- God distriktspolitikk!

- Det bør betales for bruk av naturressurser.
- Det bør betales til det lokalsamfunn som avstår sine naturressurser til andres økonomiske utnyttelse.
- Dagens ulike håndtering av kommuners rett til betaling ved bruk av ulike typer naturressurser er mer historisk og tilfeldig begrunnet enn saklig begrunnet.
- Og vil motvirke avfolking av distriktene?

Ulike kommuner med ulike fortrinn

- Noen kommuner har *en beliggenhetsrente*.
- Andre kommuner har *en naturressursrente*.
- Kommuner med beliggenhetsrente nyter godt av markedsmekanismene.
- Kommuner med naturressursrente trenger institusjonelle ordninger rundt sin verdiskaping.
- Alle lokalsamfunn som avstår sin naturkapital har krav på en avkastning av sine kapitalbidrag.

A low-angle, upward-looking photograph of the golden statue of Lady Justice, which sits atop a building's dome. The statue is depicted holding a sword in her right hand and a pair of scales in her left. The building's architecture, including a dark dome and classical columns, is visible below the statue. The background is a bright blue sky filled with scattered white clouds. The text "Takk for oppmerksomheten!" is overlaid in white at the bottom of the image.

Takk for oppmerksomheten!